

Magdalena Szwed

Sprawozdanie z konferencji naukowej pt. „Wewnętrzne i zewnętrzne determinanty bezpieczeństwa Polski w XX wieku”

Problem bezpieczeństwa, nieustanne zagrożenia, ich materializacja jest problemem ciężącym nad dziejami i losem naszego narodu na przestrzeni ostatnich kilkuset lat. Między innymi dlatego Polska jest krajem, który ze względów historycznych poważnie podchodzi do kwestii bezpieczeństwa – narodowego i europejskiego. Właśnie temu problemowi była poświęcona konferencja naukowa pt. „Wewnętrzne i zewnętrzne determinanty bezpieczeństwa Polski w XX wieku” zorganizowana przez Instytut Nauk Politycznych Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Konferencja odbyła się 11–12 października 2007 roku w Złotym Potoku, w jednej z najpiękniej położonych miejscowości na Jurze Krakowsko-Częstochowskiej.

W konferencji udział wzięli naukowcy reprezentujący kilka polskich ośrodków akademickich: Uniwersytetu Łódzkiego, Uniwersytetu Wrocławskiego, Akademii Obrony Narodowej w Warszawie, Akademii Podlaskiej w Siedlcach, Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku-Białej oraz Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. W pierwszym dniu w konferencji uczestniczyło 21 osób, w drugim 25. Podczas dwudniowego naukowego spotkania wygłoszonych zostało 14 referatów.

Otwarcia konferencji oraz przywitania zebranych gości i wszystkich uczestników dokonał Prorektor AJD ds. Nauki prof. zw. dr hab. Tadeusz Panecki, który był głównym inicjatorem spotkania. Konferencja została podzielona na dwa panele. Gospodarzem panelu I był dyrektor Instytutu Nauk Politycznych AJD prof. zw. dr hab. Jan Walczak.

Jako pierwszy, referat wygłosił prof. dr hab. Andrzej Sepkowski (UŁ), w którym omówił sprawy Polski w globalizującym się świecie. Ponieważ powszechnie znane, a zarazem – najlepiej opracowane są zagrożenia związane z globalizacją ekonomiczną, autor w swoich rozważaniach postanowił skupić się na za-

gadnieniach globalizacji politycznej. Interesował go wpływ globalizacji na „peryferia”, gdzie możliwości adaptacji w nowych warunkach są co najmniej ograniczone. Swoistymi „peryferiami” globalizacji są kraje takie jak Polska, które znajdują się na uboczu wielkich zmian, nie są na nie przygotowane ekonomicznie ani kulturowo. W wystąpieniu autor sugerował, że głównym zadaniem polityków winno być porzucenie prezentyzmu, oznaczającego wspieranie się o przeszłość, na rzecz postawy prospektywnej, będącej projektowaniem się w przyszłość, przede wszystkim przez postawienie na kapitał społeczny i naukę. Jego zdaniem, tylko w ten sposób możemy stać się o wiele więcej znaczącymi czynnikami globalizacji.

Kolejnym referentem był prof. dr hab. Eugeniusz Ponczek (UŁ), który przedstawił koncepcję międzynarodowego bezpieczeństwa Rzeczypospolitej w polskiej myśli politycznej w latach 1939–1945. W wystąpieniu autor ukazał poglądy i koncepcje ugrupowań związanych z obozem londyńskim w powyższej problematyce. Ugrupowania Polski Walczącej uważały, iż w powojennym świecie głównym celem i nadrzędną wartością winien być pokój. System bezpieczeństwa geopolitycznego w powojennej Europie powinien być oparty na „równowadze sił”. Podkreślały znaczenie geopolityczne Europy Środkowo-Wschodniej, przekształcającej się w konfederację, a z czasem w federację, co uniemożliwiałoby agresję z zachodu i wschodu. Twierdziły, iż zapewnienie Polsce i środkowo-wschodniemu regionowi Europy możliwości pokojowego rozwoju byłoby podstawowym warunkiem stworzenia bezkonfliktowego, a więc trwałego międzynarodowego ładu pokojowego na Starym Kontynencie.

„Światowy układ sił i transnarodowy system bezpieczeństwa w pierwszych dekadach XXI wieku” to tytuł referatu wygłoszonego przez prof. dr. hab. Jerzego Świecę (AJD). Autor analizował prymat Stanów Zjednoczonych i wyzwania kreowane przez niedemokratyczne wielkie mocarstwa (autokratyczną, kapitalistyczną Rosję i Chiny) oraz demograficzną i ekonomiczną równowagę sił jako bazę zasobów i zdolności głównych podmiotów. Analizie poddane zostały również rozwojowe problemy mocarstw azjatyckich.

Dr Andrzej Dubicki (UŁ) omówił zagadnienie: „Sojusz polsko-rumuński, a bezpieczeństwo Polski w latach 1932–1936”. W wystąpieniu autor podkreślił różnice stanowisk Polski i Rumunii, przedstawił kontrowersyjne kwestie, wpływające na stosunki polsko-rumuńskie. W konkluzji stwierdził, iż współpraca ministra spraw zagranicznych Nicolae Titulescu z Józefem Beckiem była bardzo utrudniona, czy wręcz niemożliwa z kilku powodów, m.in. rozbieżności w zakresie wyboru priorytetów polityki zagranicznej przez obydwu kraje, różnicy poglądów na temat metod prowadzenia polityki zagranicznej, jak również ze zderzenia się silnych osobowości, jakimi odznaczyli się obaj ministrowie.

Gospodarzem panelu II był prof. dr hab. Jerzy Świeca. Drugi dzień obrad rozpoczął się wystąpieniem prof. dr. hab. Zdzisława Cuttera (AJD) zatytułowanym „System bezpieczeństwa Polski w latach 1918–1939”. Obiektem rozważań autora była deskrypcja bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej okresu dwudziestolecia międzywojennego. Kwestie te rozpatrywał on w ujęciu trzech zasadniczych czynników: rozwoju gospodarczego, skutecznej polityki zagranicznej oraz odpowiedniego systemu bezpieczeństwa, w tym systemu obronnego. Ostatni czynnik poddany został wnikliwej analizie poprzez przegląd dziejów naszego kraju: w okresie poprzedzającym wybuch pierwszej wojny światowej; działania niepodległościowe społeczeństwa polskiego w latach 1914–1918; wysiłek polityczno-militarny w czasie kształtowania się granic niepodległego państwa polskiego; przedsięwzięcia polityczno-militarne w dziedzinie obronności realizowane na przełomie lat dwudziestych i trzydziestych XX wieku; przygotowania obronne w okresie zagrożenia wojennego (lata 1935–1939) oraz wysiłek zbrojny w wojnie obronnej 1939 roku.

Dr Robert Majzner (AJD) w referacie „Rola i znaczenie attachatów wojskowych w kształtowaniu polityki obronnej II Rzeczypospolitej” omówił jedno z głównych zadań organizowanej od marca 1919 roku sieci attachatów wojskowych. Zadaniem tym był obowiązek dostarczania wszelkich danych na temat armii, każdorazowo ocenianych w kategoriach politycznych i wojskowych. Przedkładane w ten sposób analizy z zakresu zagadnień wojskowych i wojskowo-politycznych, zawierające zarówno opis potencjału militarnego danego państwa, jak i perspektywę użycia go, były wykorzystane w dyskusji nad kierunkami rozwoju polskiej polityki obronnej. Choć nie wszystkie analizy były trafne i nie wszystkie zostały uwzględnione, to miały one zasadniczy wpływ na opisywanie tych zjawisk politycznych międzywojennej Europy, które w oczywisty sposób determinowały poziom bezpieczeństwa państwa polskiego w okresie dwudziestolecia międzywojennego.

Kolejny referat zatytułowany „Bałtyk a bezpieczeństwo geostrategiczne Europy i Polski w koncepcjach Rowmunda Piłsudskiego 1941–1943” wygłosił dr Rafał Juchnowski (Uniwersytet Wrocławski). W okresie II wojny światowej w polskim środowisku politycznym w Wielkiej Brytanii powstało wiele koncepcji nowego porządku międzynarodowego w Europie i świecie. Jednym z najbardziej prężnych, pod tym względem, ośrodków myśli geostrategicznej było Ministerstwo Prac Kongresowych. Instytucja ta posiadała najlepszy zespół specjalistów z różnych dziedzin zajmujących się opracowywaniem projektów rozwiązań polityczno-militarnych, mających uchronić kontynent europejski przed nowym konfliktem i zabezpieczyć niepodległy byt nowej Polski. Autor podkreślił, iż dużą wagę w kręgu ministra spraw kongresowych prof. Mariana Seydy przewidywano do rozstrzygnięcia kwestii przyszłości basenu Morza Bałtyckiego w opar-

ciu o założenia przyszłej polskiej polityki morskiej. Wykreowanie programu umocnienia Polski nad Bałtykiem powierzono m.in. Rowmundowi Piłsudskiemu, do 1939 r. piastującemu funkcję kierownika Referatu Polityki Żeglugaowej Departamentu Morskiego w Ministerstwie Przemysłu i Handlu, który wywiązał się ze swojego zadania bardzo sumiennie, opracowując koncepcję porządku polityczno-militarnego dla basenu Bałtyku ze szczególnym uwzględnieniem interesów polskich. Dana koncepcja stała się w wielu punktach podstawą oficjalnego stanowiska rządu polskiego w Londynie wobec kwestii bałtyckiej.

Prof. dr hab. Henryk Ćwięk (AJD) przedstawił problematykę bezpieczeństwa Polski w kontekście budowy tarczy przeciwrakietowej. Wyraził przekonanie, iż utworzenie amerykańskiego systemu przeciwrakietowego w Polsce nie będzie sprzyjać spoistości NATO, lecz przyczyni się do jego postępującej erozji, ponieważ stworzy w jego ramach różne standardy bezpieczeństwa. Ograniczać będzie autonomię Polski w kwestiach bezpieczeństwa w układzie atlantyckim oraz europejskim, jak również narażać będzie kraj na nowe niebezpieczeństwo, ponieważ może stać się celem ataku. Tarcza amerykańska ma mieć charakter eksterytorialny, lecz jej ewentualne ofensywne wykorzystywanie obciąży Polskę, bowiem z jej terytorium mogą być wystrzelwane amerykańskie pociski.

Po krótkiej przerwie, referat pt. „Kwestia bezpieczeństwa geopolitycznego Polski i polityki zagranicznej w myśli politycznej Stronnictwa Pracy (1937–1993)” wygłosił mgr Waclaw Łęcki (UŁ), który omówił problematykę wynikającą z tytułu pracy w trzech ważnych dla dziejów Polski okresach historycznych: II Rzeczypospolitej, lat wojny i okupacji (1939–1945) oraz zmian ustrojowych po roku 1989. Stronnictwo Pracy powstałe w 1937 r., przewidując nadchodzące niebezpieczeństwo i zagrożenie ze strony państw ościennych, apelowało do społeczeństwa oraz władz II RP o podjęcie przygotowań do odparcia ewentualnej agresji. W latach wojny, angażując się w działalność konspiracyjną i dywersyjną, kreśliło wizję przyszłej Polski jako państwa będącego w federacji z krajami Europy Środkowo-Wschodniej. Po wojnie, do momentu zawieszenia swojej działalności (18 VII 1946) opowiadało się za utworzeniem regionalnych organizacji o charakterze demokratycznym oraz za zwiększeniem znaczenia Organizacji Narodów Zjednoczonych. Po reaktywowaniu w 1989 r., Stronnictwo opowiadało się za wzmocnieniem współpracy w ramach trójkąta Polska – Czechosłowacja – Węgry oraz za utrzymaniem tradycyjnie dobrych stosunków z Francją, Wielką Brytanią i Stanami Zjednoczonymi. Opowiadało się także za wejściem Polski do Unii Europejskiej.

„Kocioł bałkański i jego reperkusje dla bezpieczeństwa europejskiego w post zimnowojennym świecie” to temat kolejnego referatu, autorstwa mgr Magdaleny Reksć (UŁ). Ponieważ Półwysep Bałkański z racji geograficznej i strategicznej lokalizacji odgrywa ważną rolę europejską, a także dla światowego systemu bez-

pieczeństwa, autorka poddała analizie potencjalne miejsca konfliktów w Bośni i Hercegowinie, Kosowie, Macedonii i Czarnogórze. Skoncentrowała się również na poszukiwaniu możliwych scenariuszy dla przyszłości tego regionu.

Prof. dr hab. Dariusz Kozerański (AON) w wystąpieniu „Zagrożenie Polski w międzynarodowych operacjach pokojowych w Bałkanach w XX wieku a bezpieczeństwo państwa” przedstawił skalę zaangażowania polskich kontyngentów wojskowych w międzynarodowe operacje pokojowe na Bałkanach w XX wieku. Ukazał także specyfikę udziału Polski w misjach na Bałkanach, charakter poszczególnych operacji, jak również określony został wpływ zaangażowania Polski w te operacje na jej bezpieczeństwo militarne oraz pozycję międzynarodową.

Kolejny referat, zatytułowany „Organy bezpieczeństwa Polski i Niemiec wobec zagrożeń asymetrycznych” wygłosił mgr Marcin Wijatkowski (UŁ), który dokonał analizy debaty publicznej toczącej się wokół nowych uprawnień, na przykładzie Polski i Niemiec – krajów o podobnym systemie prawnym, ale różnym poziomie terrorystycznego zagrożenia. Zwrócił uwagę na fakt odmiennej architektury komponentów bezpieczeństwa wewnętrznego RP i RFN. Wskazał na sposoby dostosowania organów państwa do nowego typu zagrożeń poprzez zmiany w strukturach służb i strategii ich działania. Przedstawił tematy wspólczesnej debaty nad nowymi instrumentami prawnymi dla organów bezpieczeństwa. Zauważył, iż w Niemczech refleksja nad prawami człowieka i konstytucyjnymi zasadami ustrojowymi, w przeciwieństwie do Polski, jest istotnym elementem intensywnej politycznej i medialnej debaty.

Referentem wystąpienia „Od Partnerstwa dla Pokoju do członkostwa w NATO” był dr Mirosław Minkina (Akademia Podlaska). Koncentrując swoją wypowiedź wokół Sojuszu Północnoatlantyckiego, podkreślił, iż Sojusz w ciągu swojej historii dał kilkakrotnie dowody zdolności do przystosowania się do zmian w swoim geopolitycznym środowisku bezpieczeństwa. W okresie zimnej wojny potrafił skutecznie odstraszać swoich ówczesnych przeciwników z państw Układu Warszawskiego. W latach dziewięćdziesiątych Sojusz odniósł się pozytywnie do swoich byłych adwersarzy. Zapowiedział i zrealizował rozszerzenie, stworzył i rozwijał w formie i treści program Partnerstwa dla Pokoju. Podjął się przeprowadzenia nowych, ważnych dla bezpieczeństwa misji na Bałkanach. Dokonał adaptacji i zmian swojej wewnętrznej organizacji, m.in. poprzez reformę struktury dowództw. Słusznie diagnozując dynamikę i jakościowe zmiany w swoim otoczeniu strategicznym, przyjął na szczycie w Waszyngtonie w kwietniu 1999 roku nową Koncepcję Strategiczną oraz Inicjatywę Zdolności Obronnych. Ustanowił także nowe relacje pomiędzy Unią Europejską. Sprawdzeniem wiarygodności było odwołanie się, po ataku na Centrum Światowego Handlu i Pentagon 11 września 2001 roku, po raz pierwszy w historii do art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego. Sojusz kontynuował proces rozszerzania, którego strategicznym ce-

lem była likwidacja podziału Europy, wzmocnienie demokracji oraz poszerzenie obszaru stabilizacji politycznej, ekonomicznej i militarnej.

Jako ostatni, referat wygłosił dr Raul Kosta (Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej) na temat „Rola Polski w budowaniu europejskiego systemu bezpieczeństwa w kontekście operacji militarnych w Afganistanie i Iraku”. Głównym celem autora było przedstawienie roli, jaką może i powinna odegrać Polska w budowie europejskiego systemu bezpieczeństwa, będąc jednocześnie aktywnym uczestnikiem operacji w Afganistanie oraz w Iraku i członkiem Unii Europejskiej – gdzie na temat działań USA wobec obu wymienionych podmiotów zdania są podzielone.

Po wygłoszonych referatach wywiązała się dyskusja, która wykazała żywe zainteresowanie przedstawioną problematyką. Podczas niej wyłoniło się wiele ciekawych opinii i poglądów. Podsumowania wygłoszonych referatów i dyskusji dokonali: prof. dr hab. Jerzy Świeca i prof. zw. dr hab. Jan Walczak. Zakończenia konferencji oraz pożegnania zebranych gości i wszystkich uczestników dokonał Prorektor AJD prof. zw. dr hab. Tadeusz Panecki, dziękując za przybycie i aktywne uczestnictwo. Na podkreślenie zasługuje przygotowanie konferencji zarówno pod względem merytorycznym, jak i organizacyjnym.